

Stručni rad

Rukopis primljen 18. 3. 2015.

Prihvaćen za tisak 10. 2. 2016.

Josip Mašić*jmasic@ffzg.hr*

Zagreb, Hrvatska

Gabrijela Kišiček*gkisicek@ffzg.hr*

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatska

Retorička analiza govora američkih predsjednika Roosevelta, Kennedyja i Obame

Sažetak

U radu se analiziraju govori američkih predsjednika F. D. Roosevelta, J. F. Kennedyja i B. Obame održani u vrijeme različitih povijesnih situacija u kojima je posredno ili neposredno ugrožena sigurnost Sjedinjenih Američkih Država. Cilj analize je utvrditi retoričke karakteristike govora održanih u kriznim vremenima, ali i retoričke karakteristike samih govornika utvrđujući pri tome eventualne sličnosti i razlike. Retorička analiza obuhvaća analizu argumentacije, strukture govora te stila, ali i utvrđivanje nekih specifičnih retoričkih taktika. Rezultati istraživanja pokazali su kako američki predsjednici unatoč različitim razdobljima, različitoj publici kojoj se obraćaju te različitim govorničkim situacijama dijele određene retoričke karakteristike te argumentacijske strategije. Međutim, unatoč svim sličnostima, zadržavaju svoj specifičan retorički stil te su s pravom smatrani ponajboljim suvremenim američkim govornicima.

Gljučne riječi: retorika, argumentacija, argumentacijske pogreške, politički diskurs, predsjednički govori

1. UVOD

Retorika i politika međusobno su povezane još od antičkoga vremena. Razvojem demokracije u Ateni u 5. stoljeću pr. Kr., slobodni građani sudjeluju u društvenom životu, biraju se u skupštine, raspravljaju i donose političke odluke. Razvoj demokracije doveo je do razvoja retorike. Politički uspjeh uvelike ovisi o sposobnosti uvjeravanja pa se u različitim društvima i različitim razdobljima više ili manje posvećivala pozornost podučavanju retorike. Demokratska društva koja njeguju jednakost i slobodu govora više su retorična od totalitarnih i autokratskih sustava. Upravo zbog toga u ovome se radu analiziraju govornici u američkom političkom diskursu i to poznati, glasoviti američki predsjednici koji su svojim djelovanjem ostavili trag. Sjedinjene Američke Države, jedna od najvećih svjetskih demokracija, od svog su utemeljenja (barem načelno) bile orijentirane prema jednakosti, ravnopravnosti, poštenju, poštovanju i slobodi. Jedna su od vodećih država u gotovo svim aspektima suvremenog svijeta i života. Demokratske od početka, uvijek su nastojale biti primjer i potpora drugim državama. Podučavanje retorike, kritičkog mišljenja i argumentacije, podučavanje vještina javnoga govora sastavni su dijelovi obrazovanja u SAD-u i to prilagođeni različitim profesijama. Ako i nisu sastavni dio kurikula, različiti tečajevi, seminari ili radionice usavršavanja vještina javnoga nastupa lako su dostupni, jednako kao i brojna literatura objavljena iz toga područja. Govorničkim vještinama posvećuje se velika pozornost u svim aspektima javnoga djelovanja, a posebice političkom. Umijeće uvjeravanja, kao što je poznato, u političkom je diskursu ključno za uspjeh, a kada se radi o osjetljivim situacijama poput opasnosti od rata, uvjerljivost političkog vođe može biti presudna.

2. TEORIJSKI OKVIR – RETORIČKA I ARGUMENTACIJSKA ANALIZA POLITIČKOG DISKURSA

Politički govori retoričarima često služe kao korpus za analizu jer ujedinjuju uvjeravanje *etosom*, *patosom* i *logosom*, a uz to političari koriste i brojne retoričke taktike te "strateško manevriranje" (prema Zarefsky, 2008) kako bi postigli svoj cilj. Govoreći o Aristotelovoj podjeli na *etos*, *patos* i *logos*, Tindale (1999: 13) objašnjava retoričku argumentaciju dominantno korištenu u političkom diskursu: "Budući da publika odluke donosi na temelju argumenata, mora se stvoriti raspoloženje primjereno za prihvaćanje novih ideja. To je veza s *patosom*. Uz to, moraju biti i primjereno raspoloženi prema govorniku. To je veza s *etosom*. Dakle, vidimo da je retorička

---

argumentacija ovisna o kontekstu, a upravo kontekst uključuje *logos, etos* i *patos*." S time se slaže i Zarefsky (2014) podsjećajući na Aristotelovu definiciju retorike koja podrazumijeva "pronalaženje uvjerljivog u svakoj danoj situaciji" i upravo sintagma "dana situacija" govori kako se retorička argumentacija najčešće fokusira na određene, specifične govore u određenim specifičnim kontekstima.

Također, retorika političkoga diskursa najviše utječe na razvoj društva i oblikovanje civilizacije. Naime, Aristotel (1991: 16–21) je smatrao da se u političkom govoru na nešto potiče ili od nečega odgovara, a politički govornik ima u vidu budućnost na koju želi utjecati. Posebnoj kategoriji retorike političkog diskursa pripadaju i govori održani bilo u ratno vrijeme ili u vrijeme prijetnje ratom, a koje Booth (2005: 222) opisuje kao "potkategoriju političkih govora" koju odlikuju određene specifičnosti poput čestog korištenja vrijednosti i toposa u argumentaciji. Smatra se, također, kako je uvjeravanje u takvim govorima češće temeljeno na djelovanju na osjećaje nego na razum.

Zarefsky (2008: 318) ističe kako politička argumentacija mnogo govori o kolektivnom odlučivanju za opće dobro, o poticanju pojedinca da sudjeluje u ostvarivanju zajedničkih ciljeva i o tome da se uvjeri članove publike kako je njihov glas važan za promjene. Walton (2007: 96) piše: "O političkim pitanjima trebali bi odlučivati građani sudjelujući u javnome diskursu međusobno razmjenjujući argumente na civiliziran i demokratičan način." Upravo zbog toga, retoričkim i argumentacijskim analizama političkih govora posvećuje se mnogo pozornosti, a sve s ciljem razvoja demokratičnosti i civiliziranosti političkog diskursa.

3. CILJEVI I HIPOTEZE

Cilj rada bio je pronaći sličnosti i razlike u govorima triju predsjednika iste države. Iako su održani u različitim povijesnim razdobljima, izabrani su zbog toga jer su sva trojica govorila u trenucima neposredne i posredne ugroženosti sigurnosti države. Roosevelt govori uoči američkog uključivanja u Drugi svjetski rat, Kennedy za vrijeme Kubanske krize, a Obama za vrijeme ratnog sukoba u Iraku i Afganistanu. Upravo zbog situacijske sličnosti pretpostavlja se kako će predsjednici dijeliti retoričke karakteristike govora u smislu isticanja vrijednosti američkog društva, koristiti slične argumente kako bi uvjerali u zaštitu tih vrijednosti te kako će koristiti slične topose. Također, u govorima se očekuje korištenje argumenata tzv. "skliskog terena" (engl. *slippery slope*) kojima se uzročno-posljedičnim vezama ukazuje na moguće negativne

---

posljedice. S obzirom na to da sva tri govora tematiziraju ugrožavanje sigurnosti i slobode, tj. važnost zaštite tih vrijednosti, očekuje se kako će anticipirati moguće posljedice ako do toga ne dođe. Pri tome, vrlo je vjerojatno legitimno korištenje tih argumenata koje Tindale (2007: 185) objašnjava: "Argumenti su to koji uključuju premisu koja ističe da predloženi postupak dovodi (ili bi mogao dovesti) do niza uzročno-posljedično povezanih postupaka. Dobri *slippery slope* argumenti koriste vrlo vjerojatnu premisu koja će (vjerojatno) dovesti do niza negativnih posljedica." U argumentaciji se očekuje i djelovanje na emocije, posebice na strah. Walton (2007: 133) ističe kako se djelovanje na strah dominantno pojavljuje u govorima koji tematiziraju sigurnost, odnosno obranu sigurnosti. A prema O'Keefe (1996) djelovanje na emocije (posebice na strah i sažaljenje) predstavlja svojevrsni "prečac". Naime, uvjeravanje se može odvijati centralnim putem korištenjem racionalnih argumenata ili perifernim, bržim i učinkovitijim putem, korištenjem djelovanja na osjećaje. U političkom diskursu, nadalje, učestalo se pojavljuje *argumentum ad populum*, a koji prema Waltonu (2007), iako logički slab, psihološki može imati snažan učinak na publiku. Jedan od čestih argumenata u političkom diskursu jest i *argumentum ad hominem*, međutim, s obzirom na to da su analizirani govori monološki, odnosno nisu dio polemičkih rasprava, pretpostavljamo da će se *ad hominem* argumenti pojavljivati u manjem broju.

Budući da analizirani govori pripadaju političkom diskursu, očekuju se retoričke strategije karakteristične za političko govorništvo. O njima govori Zarefsky (2008) između ostaloga ističući korištenje figura i tropa kako bi se teme govora približile publici te se lakše i brže doprlo do nje, pri čemu posebno ističe učestalo korištenje povijesnih analogija.

Cilj analize jest, dakle, utvrditi postojanje određenih retoričkih taktika, koje Crews-Anderson (2007: 46) definira kao: "korištenje jezika kojima se stavovi čine uvjerljivijima stvarajući emotivne učinke kod publike" karakterističnih za pojedine govornike te njihove međusobne sličnosti i razlike. Cilj je, također, utvrditi postoje li neki obrasci koji se mijenjaju (ili ne mijenjaju) s obzirom na vrijeme, a kojima se političari služe u komunikaciji tijekom kriznih vremena. Međutim, očekuju se i određene različitosti jer su sva trojica predsjednika izrazito karizmatične osobe, sa snažnim osobnostima i vlastitim retoričkim stilom.

---

4. KORPUS I ANALIZA

U radu se analizira govor Franklina Delana Roosevelta "Četiri slobode" (n. d. preuzeto s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrthefourfreedoms.htm>) koji je održao 6. siječnja 1941. pred članovima 77. američkog Kongresa. F. D. Roosevelt (1882–1945), 32. američki predsjednik poznat je i kao "ratni predsjednik". Kao član Demokratske stranke na dužnost predsjednika bio je biran rekordna četiri puta uzastopno te je vodio SAD kroz jedno od najtežih razdoblja u povijesti.

Analiziran je govor Johna Fitzgeralda Kennedya "Obraćanje naciji u vezi Kubanske krize" (n. d. preuzeto s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkubanmissilecrisis.html>) kojim se 22. listopada 1962. putem televizije obratio svojim sugrađanima. J. F. Kennedy (1917–1963), također demokrat, bio je 35. predsjednik SAD-a. Poznat je i kao prvi američki predsjednik katolik te veliki ljubimac nacije. U službi je bio nepune tri godine, od 1961. do atentata 1963.

Barack Obama održao je 21. svibnja 2009. u Državnom arhivu u Washingtonu "Govor o američkim vrijednostima i nacionalnoj sigurnosti" (n. d. preuzeto s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamanationalarchives.htm>). Barack Hussein Obama (rođen 1963.) trenutačni je, 44. američki predsjednik i demokrat te prvi afroamerički predsjednik SAD-a.

Svi govori preuzeti su u pisanom i u audio obliku. Autori stranice uređuju tjednu rubriku pod naslovom "Govor tjedna" (*Speech of the week*), a sva tri predsjednička govora bila su u toj rubrici.

Analizirat će se retoričke karakteristike govora trojice američkih predsjednika i to analiza strukture govora, jasno isticanje cilja, važnosti teme te prilagođenost publici. Pozornost će se posvetiti analizi argumentacije, specifičnim argumentacijskim taktikama kojima se govornici služe te identificiranju eventualnih argumentacijskih pogrešaka. Na kraju, u analizi će se pozornost posvetiti i stilu govora, odnosno izboru riječi, figurativnosti, jasnoći izraza.

5. REZULTATI I RASPRAVA

5.1. Analiza govora F. D. Roosevelta

F. D. Roosevelt govor započinje objašnjavajući situaciju u kojoj su se našle Sjedinjene Američke Države: "(...) do sada američka sigurnost nije ovako bila ugrožena izvana" pridobivajući tako i pozornost publike, ali i djelujući na njihove emocije naglašavajući

---

opasnost i izazivajući strah. Govor nastavlja korištenjem činjenica i povijesnih analogija kako bi istaknuo specifičnost trenutnog stanja i dalje djelujući na emocije slušača. Brojnim povijesnim činjenicama govori o razdobljima krize koja su pogodila SAD od njezina utemeljenja: "Sudjelovali smo u dva rata s europskim nacijama, ali i brojnim neobjavljenim ratovima u Zapadnoj Indiji, na Mediteranu i na Pacifiku."

Ta su razdoblja bila kratkotrajna (osim razdoblja Američkoga građanskog rata), ali nisu znatnije narušila sigurnost američkog društva. "Nasreću", kaže on, "130 milijuna Amerikanaca zaboravilo je što je sve donio taj četverogodišnji sukob." Navodeći događaje iz prošlosti, Roosevelt se koristi kontrastom – jednom od taktika uvjeravanja koju Cialdini (1993) opisuje kao vrlo uvjerljivu: "Kontrast je tehnika koja se tiče redoslijeda kojim se iznose činjenice, podaci, a s ciljem da se istaknu razlike." Roosevelt nabravanjem traumatičnih događaja iz američke prošlosti (sukobi u Zapadnoj Indiji, Sredozemlju i Tihom oceanu) koristi kontrast kako bi istaknuo još veću opasnost koja trenutno prijete SAD-u. Uz kontrast, Roosevelt se koristi i taktikom dosljednosti koju Cialdini (1993) opisuje kao isticanje dosljednosti, ustrajnosti i lojalnosti određenim načelima, kojom se podupire važnost da se ta načela i dalje slijede. Tako Roosevelt ističe "povijesnu istinu" kako je američki narod uvijek bio opozicija, ali ne bilo kakva i bilo čemu. Amerika je bila opozicija, tj. protivnik bilo kakvih pokušaja izoliranja od napretka i razvoja civilizacije. "Opozicija je bila odluka SAD-a", kaže on, "te opstaje već godinama." Bila je dokazana i u ratu s Francuskom, u ratu s Velikom Britanijom, nakon kojeg je SAD stekao neovisnost, iz čega slijedi kako je i sada jedino rješenje da SAD uđe u rat. Argumenti za tu tvrdnju dominantno se crpe iz toposa "nacionalnog ponosa". Toposi, koje Reike i Sillars (2005: 35) nazivaju "općim mjestima", predstavljaju niz argumentacijskih mjesta na kojima se grade argumenti i vrlo su česti u političkom diskursu. Važnost toposa tema je brojnih radova zainteresiranih za jasnije određivanje njihove uloge u argumentaciji. Proučavanje toposa, naime, danas sa sobom nosi niz poteškoća, od terminološke neujednačenosti preko različitih interpretacija antičkog poimanja toposa sve do nedovoljne razjašnjenosti njihove primjene u argumentaciji. Međutim, većina autora (Keinpointer, 1997; Rubinelli, 2006; Zompetti, 2006) slaže se kako im je osnovna funkcija povezati argument i tvrdnju. Van Emeren i suradnici (1996: 38) ističu kako se toposi mogu koristiti kao argumentacijske taktike da se postigne prednost nad suparnikovom argumentacijom te ih naziva "taktičkom pomoći", a pragmadijalektičko shvaćanje toposa nastavlja i Garssen (2001: 154) koji klasični

---

---

koncept toposa povezuje s argumentacijskom shemom u kojoj topos povezuje argument i tvrdnju.

Upravo su toposi, poput nacionalnog ponosa i humanosti, ključni u konstruiranju argumentacije u govorima Roosevelta koji smatra da su narušavanje nacionalnog ponosa, mogućnost ugrožavanja sigurnosti zemlje i prijetnja humanitarnom katastrofom, razlozi da se SAD uključe u 2. svjetski rat. Dakle, uz nacionalni ponos, Roosevelt argumente često crpi iz toposa opasnosti i prijetnje, toposa humanosti, toposa pravednosti koje Wodak (2009: 44) stavlja na svoj popis toposa ističući da se oni često koriste u situacijama kada se pregovara o određenim temama ili kada se nastoji uvjeriti publiku u određene ideje, vizije, pozicije. A baš to Roosevelt čini svojim govorom – članove Kongresa nastoji uvjeriti u svoju viziju SAD-a u kontekstu 2. svjetskog rata, nastoji ih uvjeriti da je dužnost i obaveza SAD-a uključiti se u rat. Govori o tome kako je ugrožen demokratski način života i to iz dva smjera. Prvi je oružje, a drugi "otrovna propaganda koju šire oni koji žele uništiti jedinstvo te uvesti razdor među države koje su još u miru". Argumentacija toposima u političkim govorima (posebice onih u kriznim, ekstremnim situacijama kao što su prijetnje ratom) usko je povezana s vrijednostima koje dijele govornik i publika. Vrijednostima i njihovoj ulozi u retorici veliku pozornost posvetili su Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969) smatrajući kako su one jedna od polazišnih točaka u argumentaciji. Prema njima vrijednosti su premise povezane s partikularnom publikom i služe kao smjernice kada je potrebno donijeti određeni izbor. Vrijednosti koje Roosevelt koristi kao premise su sigurnost zemlje i njezinih državljana te sigurnost i mir u svijetu. Iako Perelman i Olbrechts-Tyteca ističu kako su od samih vrijednosti u argumentaciji važnije hijerarhije vrijednosti koje se razlikuju od publike do publike, u ovom slučaju uzevši u obzir situaciju, Roosevelt zaključuje kako je prijetnja ratom situacija u kojoj očuvanje sigurnosti postaje najviše rangirana vrijednost te svoju argumentaciju dominantno temelji na njoj. Nadalje, Roosevelt se služi taktikom autoriteta ističući sebe i svoje ustavne dužnosti jer je on taj pred kojim su odgovornost i obaveza da brine o budućnosti demokracije ("obavlja svoje ustavne dužnosti"). Također, za Roosevelta je karakteristično i očekivano korištenje legitimnog *slippery slope* argumenta kojim se uzročno-posljedično ističu negativne posljedice, ako se ne poduzmu određene akcije. Ističe kako u ratu sudjeluju zemlje na čak četiri kontinenta, a "u slučaju pada i poraza istih država stanovništvo i njihovi prirodni resursi past će pod ruke osvajača" te, u slučaju tog scenarija "svijet ne može očekivati mir pod diktatorima, i ne samo mir nego ni velikodušnost, neovisnost, slobodu izražavanja,

---

globalno razoružanje niti slobodu religije, čak niti dobar posao. Takav mir ne donosi nikakvu sigurnost ni SAD-u niti njihovim susjedima".

U svom govoru Roosevelt često koristi figure, osobito metafore koje su retorički vrlo učinkovite. Naime, kao što ističe Osborn (1997: 115): "Metafore u govoru djeluju na iskustvo, postupke, ideje u ljudskoj svijesti. Metafore aktiviraju motivacijsku energiju publike i u tome leži njihova persuazivna moć. Zbog moći uvjeravanja govornik će metaforu koristiti kada želi potaknuti društvene promjene." Tako prema Rooseveltu, Amerikanci si ne smiju dopustiti biti "meka srca" niti "meke glave", ne smiju popustiti pred "sebičnim ljudima koji žele odrezati krila američkom orlu kako bi napravili vlastita gnijezda".

U svom obraćanju Kongresu Roosevelt jasno ističe svoj stav, cilj govora je jasan, a argumentacija temeljena na toposima i na djelovanju na emocije (primarno djelovanje na strah ističući opasnosti za američki narod, slobodu i demokraciju), što je bilo i očekivano s obzirom na govorničku situaciju.

5.2. Analiza govora J. F. Kennedyja

John Fitzgerald Kennedy se 22. listopada 1962. obraća svojim sugrađanima putem televizije obavještavajući ih o trenutačnim događajima vezanima uz Kubansku krizu. U tim trenucima Sovjetski Savez na Kubi postavlja nuklearno naoružanje čime, zbog geografske bliskosti, predstavlja direktnu opasnost za SAD. Trenuci su to Hladnoga rata kada i SAD i SSSR demonstriraju svoju vojnu i političku moć razvijajući i proizvodeći nuklearno oružje. U situacijama neposrednog ugrožavanja sigurnosti očekivano je korištenje *slippery slope* argumenata u kojima se uzročno-posljedičnim vezama ističu moguće negativne posljedice. Ako je takva veza vjerojatna, *slippery slope* se smatra legitimnim argumentom. Takav argument koristi J. F. Kennedy koji smatra "kako gomilanje oružja ne može biti ništa drugo nego da SSSR na taj način osigura mogućnost napada na Zapadnu hemisferu". Pri tome također koristi zaključivanje po znakovima. Velik dio govora posvećuje detaljnom obrazlaganju "mogućnosti napada na SAD" korištenjem činjenica. "Sovjetsko se naoružanje", ističe Kennedy, "sastoji od dvije vrste projektila. Prva je vrsta srednjeg dometa te može ugroziti npr. Washington, a druga vrsta je u stanju letjeti dvostruko dalje te može ugroziti bilo koji grad Zapadne hemisfere." Predsjednikovu argumentaciju dodatno pojačavaju i fotografije američkih špijunskih zrakoplova (vizualni dokazi) koje se prikazuju za vrijeme govora, a pokazuju izgradnju postrojenja za naoružanje te avione i vojnike. U argumentaciji tvrdnje o opasnosti koju predstavlja SSSR koristi se navođenjem niza dokumenata, zakona i

---

sporazuma koje SSSR krši (povelja Ujedinjenih naroda, sporazum iz Rio de Janeira, odluke američkog Kongresa). Za razliku od Roosevelta, njegova se argumentacija temelji i na pobijanju argumenata suprotne strane. Citira izvještaje dužnosnika SSSR-a i pobija ih. Također se koristi kontrastom kako bi SSSR prikazao kao opasnost za mir u SAD-u. Ističe kako su naoružanje i SAD i SSSR razvijali s pažnjom jer su ga željeli iskoristiti u mirnodopske svrhe. "No, od kraja Drugog svjetskog rata", kaže predsjednik, "SSSR ima namjeru koja je drugačija od one američke, odnosno, želi zavladati nekom drugom državom ili narodom." Zanimljivo je kako govornik nije detaljno obrazlagao osvajačke namjere SSSR-a procjenjujući kako američka publika dijeli njegovo mišljenje o sovjetskim namjerama. U cijelome govoru komunisti su prikazani kao neprijatelji američkoj slobodi (iako riječ komunisti koristi samo jednom), njihovi su postupci "tajni", "brzi", "neočekivani" i znak su "provokacije". Pri tome Kennedy koristi *argumentum ad populum* također karakterističan za politički diskurs. Iako ga Copi i Cohen (1990: 79) definiraju kao: "pogrešku kojom se na temelju općeprihvaćenog, popularnog mišljenja nastoji publiku uvjeriti u opravdanost postupaka", suvremeni teoretičari (npr. Herbst, 1993; Freeman, 2005) smatraju da takvi argumenti mogu biti dobri, ili barem legitimni, osobito u demokratskim političkim sustavima koji se i temelje na mišljenju većine.

Kennedy u drugom dijelu govora iznosi sedam koraka kojima će se pokušati riješiti kriza koristeći argument autoriteta koji mu daje Ustav SAD-a i odluke Kongresa, a kojim potkrjepljuje opravdanost navedenih postupaka. Pozivajući se na predsjedničke ovlasti koristi tzv. administrativni ili zapovjedni autoritet koji se prema teoretičarima argumentacije (Walton, 1997; Goodwin, 1998) razlikuje od stručnog ili kognitivnog autoriteta, a temelji se na poziciji moći koju posjeduje. Argumentacija se, nadalje, slično kao i kod Roosevelta temelji na toposima slobode, demokracije, neovisnosti i suverenosti američkoga naroda. "Sloboda je nešto za što se treba boriti, njezina cijena je", prema riječima predsjednika, "visoka, ali su je Amerikanci uvijek plaćali te ovaj put neće biti ništa drugačije."

U završnom dijelu govora Kennedy se obraća narodu Kube koji ga može, kao što i sam ističe, pratiti putem radijskih prijamnika, a obraća im se "kao prijatelj" koji se "nada i želi da i oni jednog dana postanu zaista slobodni" te na taj način nastoji steći njihovu naklonost.

Kennedy je u svom obraćanju nešto manje figurativan od Roosevelta iako je metaforičnost prisutna i kod njega ("cijena slobode je visoka", "nikada nećemo izabrati put predaje", kubanski vođe su "marionete"...). Međutim, govor je temeljen na

konkretnim i jasnim prijedlozima za rješenje Kubanske krize te je manje usmjeren na to da publiku uvjerava u ispravnost prijedloga, već ih o njima informira. Argumentira tvrdnju o opasnosti koja SAD-u prijete od SSSR-a. Nakon što je korištenjem toposa, činjenica i vizualnih dokaza publiku uvjerio u neposrednu opasnost koja proizlazi iz krize, na temelju *ad populum* argumenata i vlastitog administrativnog autoriteta iznosi plan za rješenje krize. Iako su argumenti i retoričke taktike koje Roosevelt i Kennedy koriste slične, retorička strategija je drugačija zbog različite publike kojoj se obraćaju (Roosevelt članovima Kongresa, Kennedy građanima SAD-a).

5.3. Analiza govora B. Obame

Barack Obama govori 21. svibnja 2009. u Državnom arhivu u Washingtonu pred okupljenim gostima među kojima su i visoki američki dužnosnici (državna tajnica, ravnatelj CIA-e, brojni ministri, članovi Kongresa i Bijele kuće). Slično kao i predsjednik Roosevelt, Obama u uvodnom dijelu govori o posebnom vremenu u kojem se SAD nalazi ("Ovo su specifična vremena u kojima se nalazi naša zemlja."). Ekonomska kriza, dva rata, brojni izazovi u budućnosti nešto je s čime se nije lako suočiti i upravo potaknut teškim vremenima osjeća potrebu obratiti se narodu (slično kao i predsjednik Kennedy).

U prvome dijelu govora najviše pozornosti posvećuje vrijednostima na kojima počiva američko društvo, a to su sloboda, pravda, domoljublje... Vrijednosti za koje su istraživanja (Kinnier i sur., 2004) pokazala da su najčešće spominjane u američkom političkom diskursu. Obama nadalje navodi potencijalne prijetnje tim vrijednostima spominjući teroristički napad 11. rujna. "Ovo je vrijeme jačanja ekstremističkih ideologija kada šačica terorista može predstavljati opasnost. Prošlo je manje od 8 godina od najgoreg napada na američkom tlu. Znamo da nas Al-Qaida i dalje aktivno planira napasti. Znamo da će ta prijetnja biti dugo uz nas, a mi moramo dati sve od sebe, iskoristiti svu svoju moć da ih porazimo."

I Obama, kao i Roosevelt i Kennedy, stvara temelje kako bi iznio prijedloge za borbu protiv potencijalne opasnosti. Pri tome se koristi djelovanjem na strah i *slippery slope* argumentima. Kako bi se očuvala sigurnost SAD-a, Obama se zalaže za povećanje financijskih sredstava u borbi protiv ekstremista u Afganistanu i Pakistanu, ulaganje u najmodernije naoružanje, pokretanje svjetske politike koja će najopasnijim ljudima braniti pristup najopasnijem oružju, bolje nadziranje državne granice, izgradnju novih prijateljstava te promjenu diplomacije, a sve s ciljem da Amerika ponovno postane snažna sila. Ne ulazi u argumentaciju svakog prijedloga pojedinačno, već argumentira

tvrdnju o potrebi očuvanja sigurnosti SAD-a i njihovih temeljnih vrijednosti. Zapravo, mogli bismo reći da Obama koristi tzv. *petitio principii*, odnosno važnost očuvanja sigurnosti argumentira potrebom očuvanja sigurnosti te se, argumentacijski gledano, "vrti u krug" što je i svojevrsna definicija ove argumentacijske pogreške (Tindale, 2007).

Neki od važnijih argumenata kojima podupire važnost očuvanja sigurnosti i slobode američkog naroda jesu administrativni argumenti autoriteta, odnosno Ustav, Povelja o ljudskim pravima, Deklaracija nezavisnosti. "Vjerujem svakim djelićem svoga bića da zemlju ne možemo učiniti sigurnom ako ne slijedimo naše temeljne vrijednosti. Dokumenti koji se nalaze u ovom prostoru (Državni arhiv op. a.) – Deklaracija nezavisnosti, Ustav, Povelja o ljudskim pravima – to nisu samo slova na papiru. Oni su temelj slobode i pravедnosti u ovoj zemlji, oni su svjetlo za sve koji traže slobodu, jednakost i dostojanstvo diljem svijeta."

Veliku pozornost u govoru Obama posvećuje izgradnji svog *etos*a, odnosno kredibiliteta. Aristotel (1987, I, 1356a 5–9) piše: "Uvjerljivost se postiže čvrstim karakterom tada kada je govor takav da govornika čini dostojnim povjerenja, jer mi uopće najradije i najspremnije poklanjamo povjerenje čestitim ljudima, naročito onda kada je riječ o stvarima koje nisu jasne i u koje se može sumnjati." *Etos*, prema Aristotelu, čine mudrost (grč. *phronesis*), čestitost (grč. *arete*) i dobrohotnost (grč. *eunonia*), a posebno je važan za uvjeravanje u političkom diskursu. Obama se u svom obraćanju predstavlja kao osoba koja je cijeli svoj život, profesionalni i privatni, usmjerila na podučavanje, širenje i poštovanje temeljnih vrijednosti demokracije. "Učio sam Ustav kao student, podučavao sam ga kao profesor, bio sam uz njega vezan kao pravnik i odvjetnik. I prisegnuo sam da ću ga poštovati, štiti i braniti kao Vrhovni zapovjednik i kao građanin."

I u nastavku govora prikazuje se kao iskrena, čestita osoba kojoj je cilj zaštititi temeljne vrijednosti društva. "Danas stojim pred vama kao netko kome su ti dokumenti (Ustav, američki zakoni... op. a.) omogućili da budem to što jesam. Moj je otac došao na obale ove zemlje očekujući ispunjenje obećanja koje oni daju. (...) Moj vlastiti američki put bio je popločen generacijama građana koji su dali značenje tim jednostavnim riječima na papiru, koji su dali doprinos da se oblikuje jedna savršena zajednica." Obama u govoru iznosi prijedloge kojima će borba protiv terorizma postati učinkovitija, ali i humanija te prihvatljivija, a to su: zabrana tzv. poboljšanih tehnika ispitivanja, zatvaranje zatvoreničkog kampa Guantanamo i brže razrješenje svih sporova vezanih uz Guantanamo. Svaki od prijedloga je potkrijepljen

primjerima (imena i prezimena terorista), podacima (o broju zatvorenika), činjenicama (o centrima za novačenje terorista) i citatima (citira Johna McCaina). Međutim, dominantno se uvjeravanje temelji na predsjednikovu *etosu*.

Barack Obama danas se smatra jednim od najboljih suvremenih govornika, a njegovom političkom uspjehu pridonijele su i govorničke vještine. Leanne (2010: 3) piše: "Riječi kojima bismo opisali Obamin stil bile bi – karizmatičan, magnetičan, energičan, a one svjedoče o njegovim govorničkim vještinama. Njegovi su govori elokventni, inspirativni, impresivni."

Leanne (2010) analizirajući Obamine govore ističe kako je više govorničkih elemenata pridonijelo njegovu uspjehu, od ugodnoga baritona, ekspresivnosti i dinamičnosti, preko učinkovitih i funkcionalnih gesti do retoričkih sastavnica poput figurativnosti, ponavljanja, jasne strukture govora...

I ovaj Obamin govor posjeduje te kvalitete. Govor strukturira oko ključnih točaka, ali pri tome se koristi stilskim sredstvima kao što su ponavljanja, anafore, epifore... Primjerice, odlomak počinje istom sintagmom: "To je razlog...", koristi anafore (*Mi smo suočeni... Mi se borimo... Mi vodimo...*), metafore (*Motori naše ekonomije polako su se počeli okretati*), antiteze (*To je prvo na što pomislim kad se probudim i posljednje na što pomislim prije nego zaspim*).

6. ZAKLJUČAK

Analiza govora američkih predsjednika Roosevelta, Kennedyja i Obame pokazala je veliku sličnost uvjetovanu govorničkom situacijom. Suočeni s neposrednom opasnošću nacionalnoj sigurnosti nude rješenja kriznih situacija: uključivanje u rat, oštre odgovore na provokacije, financiranje borbe protiv terorizma. Svoje prijedloge iznose jasno i cijeli govor strukturiraju oko ključnih točaka. Argumenti kojima obrazlažu svoje tvrdnje također su vrlo slični te sa stajališta argumentacijske teorije, očekivani. Koriste se *slippery slope* argumentima kojima se anticipiraju negativne posljedice nečinjenja, koriste se djelovanjem na strah i argumentom administrativnog autoriteta (pozivanjem na Ustav, deklaracije i povelje kojima se jamči sloboda i sigurnost nacije). Također, zajedničko im je korištenje toposa slobode, jednakosti, pravde i sigurnosti iz kojih formuliraju argumente.

Nekoliko je manjih razlika u retoričkim taktikama koje su prije svega uvjetovane i situacijom i razdobljem održavanja govora, ali i osobnošću govornika. Primjerice, Obama najviše od svih pozornost posvećuje izgradnji svoga *etosa*. Jedan od razloga je

svakako situacija karakterizirana sve većim neslaganjem oko američkih intervencija u Afganistanu te optužbama na račun američkog načina borbe protiv terorizma (nehumani načini postupanja sa zarobljenicima). Svjestan svega toga, Obama se nastoji prikazati kao mudra, časna i dobrohotna osoba što je retorički vrlo učinkovito. Za Kennedyja je karakteristično korištenje *ad populum* argumenata kojima se "preskače" dio obrazlaganja opasnosti SSSR-a za sigurnost SAD-a te se koncentrira na rješavanje tog problema. Također, uvjetovano situacijom (Hladnim ratom) procjenjuje da publiku ne mora uvjeravati u neprijateljske namjere SSSR-a jer je to, u to doba, bilo svima vjerojatno. Roosevelt se u svom govoru češće koristi povijesnim analogijama, kontrastom i taktikom dosljednosti kako bi svoju publiku (članove američkog Kongresa) uvjerio u neophodnost uključivanja u rat.

Sva trojica predsjednika održala su iznimno figurativne govore te se najčešće koriste metaforama, ali i drugim figurama kako bi svoje ideje približili publici, kako bi pridobili i zadržali njihovu pozornost te ih motivirali na djelovanje.

Iako održani u različitom razdoblju, različitoj govorničkoj situaciji i usmjereni različitoj publici, analizirani govornici retorički gledano vrlo su slični. Međutim, kako to obično jest s karizmatičnim vođama, zadržavaju svoj vlastiti govornički stil.

REFERENCIJE

Aristotel (1987). *Retorika 1/2/3*. Beograd: Nezavisna izdanja 40.

Aristotel (1991). *On Rhetoric. A Theory of Civic Discourse*. Oxford: Oxford University Press.

Barack Obama: Speech on American values and national security. (n.d.) Na stranici *American Rhetoric*. Preuzeto 26. 2. 2016. s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamanationalarchives.htm>

Booth, W. (2005). War rhetoric, defensible and indefensible. *A Journal of Rhetoric, Culture and Politics* 25, 2, 221–244.

Cialdini, R. B. (1993). *Influence: Science and Practice*, 3. izdanje. New York: Harper-Collins.

Copi, I. M., Cohen, C. (1990). *Introduction to Logic*, 8. izdanje. Upper Saddle River (NJ): Prentice Hall.

Crews-Anderson, T. (2007). *Critical Thinking*. <http://www.humanities-ebooks.co.uk/>

- Freeman, J.** (2005). *Acceptable Premises: An Epistemic Approach to an Informal Logic Problem*. New York: Cambridge University Press.
- Franklin Delano Roosevelt: The four freedoms. (n.d.) Na stranici *American Rhetoric*. Preuzeto 26. 2. 2016. s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrthefourfreedoms.htm>
- Garssen, B.** (2001). Argument schemes. U F. H. Emeren (ur.), *Crucial Concepts in Argumentation Theory*, 81–99. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Goodwin, J.** (1998). Forms of authority and the real *ad verecundiam*. *Argumentation* 12, 267–280.
- Herbst, S.** (1993). *Numbered Voices: How Opinion Polling Has Shaped American Politics*. Chicago: Chicago University Press.
- John F. Kennedy: Cuban missile crisis address to the nation. (n.d.) Na stranici *American Rhetoric*. Preuzeto 26. 2. 2016. s <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkubanmissilecrisis.html>
- Keinpointer, M.** (1997). On the art of finding arguments: What ancient and modern masters of invention have to tell us about the "Ars Inveniendi". *Argumentation* 11, 225–236.
- Kinnier, R. T., Dannenbaum, S., Lee, D., Aasen, P., Kernes, J. L.** (2004). Values extolled in U.S. presidential inaugural addresses. *Counseling and Values* 48, 2, 126–130.
- Leanne, S.** (2010). *The Power of Speaking with Purpose and Vision (Say it Like Obama and Win)*. New York: McGraw Hill Publishing.
- O'Keefe, D.** (1996). *Persuasion: Theory and Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Osborn, M.** (1997). Archetypal metaphor in rhetoric: The light-dark family. *Quarterly Journal of Speech* 53, 1, 115–126.
- Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L.** (1969). *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. London: University of Notre Dame Press.
- Reike, R. D., Sillars, M. O.** (1993). *Argumentation: Critical Decision Making*. New York: HarperCollins.
- Rubinelli, S.** (2009). *Ars Topica. The Classical Technique of Constructing Arguments from Aristotle to Cicero*. Berlin: Springer.
- Tindale, Ch.** (1999). *Acts of Arguing: A Rhetorical Model of Arguing*. New York: New York State University Press.
- Tindale, Ch.** (2007). *Fallacies and Argument Appraisal (Critical Reasoning and Argumentation)*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
-

-
- Van Emeren, F. H., Grootendorst, R., Henkemans, F. S.** (1996). *Fundamentals of Argumentation Theory: A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments*. Amsterdam: Lawrence Erlbaum, Mahwah.
- Walton, D.** (1997). *Appeal to Expert Opinion: Arguments from Authority*. University Park, PA: The Pennsylvania State University Press.
- Walton, D.** (2007). *Media Argumentation: Dialectics, Persuasion and Rhetoric*. New York: Cambridge University Press.
- Wodak, R.** (2009). *The Discourse of Politics in Action*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Zarefsky, D.** (2008). Strategic maneuvering in political argumentation. *Argumentation* **22**, 317–330.
- Zarefsky, D.** (2014). *Rhetorical Perspectives on Argumentation*. Amsterdam: Springer.
- Zompetti, J. P.** (2006). The value of topoi. *Argumentation* **20**, 15–28.
-

Josip Mašić

jmasic@ffzg.hr

Zagreb, Croatia

Gabrijela Kišiček

gkisicek@ffzg.hr

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb
Croatia

Rhetorical analysis of the speeches delivered by American presidents Roosevelt, Kennedy and Obama

Summary

The paper analyzes speeches of American presidents F. D. Roosevelt, J. F. Kennedy and B. Obama which were delivered in different historical context when the United States of America was directly or indirectly endangered. The main goal of the paper is to determine rhetorical characteristics of the speeches which took place at the time of the crisis, but also to describe the rhetorical style of the speakers identifying the differences and similarities between them. Rhetorical analysis includes descriptive analysis of argumentation, analysis of speech structure and rhetorical style and also the description of the preferred rhetorical tactics. The results suggest that American presidents had similar rhetorical characteristics and used similar argumentation strategies regardless of the different historical contexts and audiences their speeches were delivered to. Regardless of all the similarities between the presidents, each of them demonstrated an individual rhetorical style, justifying the image of some of the best American orators of modern times.

Key words: rhetoric, argumentation, fallacies, political discourse, presidential orations

---